

یادداشت‌های قرآنی

دکتر فریدون سیامک‌نژاد

بنابراین، در آیه فوق چنین می‌فرماید که ما به زودی آیات و نشانه‌های خود را در آفاق و اطراف جهان و همچنین در درون جان خود آنها، به آنان نشان می‌دهیم، تا برای آنها روشن شود که خداوند حق است.

آفرینش خورشید و ماه و ستارگان، با نظام دقیقی که بر آنها حاکم است و آفرینش انواع جانداران و گیاهان و کوه‌ها و دریاها، با عجایب و شگفتی‌های بی‌شمار خود و موجودات گوناگون اسرارآمیز، که هر زمان، اسرار تازه‌ای از خلقت آنها کشف می‌شود، هر یک آیه و نشانه‌ای بر حقانیت ذات پاک خداوندی است.

همچنین آفرینش دستگاه‌های مختلف جسم انسان و نظامی که بر ساختمان حیرت

بسم الله الرحمن الرحيم

سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (آیه ۵۳ سوره فصلت)

به زودی نشانه‌های خود را در اطراف جهان و در درون جانشان به آنها نشان می‌دهیم، تا برای آنان آشکار گردد که او حق است. آیا کافی نیست که پروردگار تو بر همه چیز شاهد و گواه است؟!

یادآوری

اگر چه نشانه‌های خداوند تبارک و تعالی به اندازه کافی در اطراف ما وجود دارد، توجه دادن نوع بشر به این نشانه‌ها، دلیل بر بزرگی و حقانیت پروردگار یکتا می‌باشد.

بنابراین، آخرین آیه این سوره، سرچشمه اصلی بدبختی‌های این گروه مشرک و فاسد و ظالم را بیان کرده، چنین می‌فرماید که آگاه باشید که آن‌ها از ملاقات پروردگار و رستاخیز در شک و تردید هستند.

این افراد چون ایمان به حساب و جزا ندارند، دست به هر جنایتی می‌زنند و تن به هر کار ننگینی می‌دهند. پرده‌های غفلت و غرور، بر قلب آن‌ها افتاده و فراموشی ملاقات پروردگار، آن‌ها را از اوج عظمت انسانیت، به سقوط کشانده است. اما آن‌ها باید بدانند که خداوند به هر چیزی احاطه دارد. همه اعمال و گفتار و نیات آن‌ها، در پیش گاه علم او روشن است و تمام آن برای دادگاه بزرگ قیامت ثبت و ضبط خواهد شد.

این کفار و مشرکان از خدا بی‌خبر، همیشه این سؤال را مطرح می‌کردند که چگونه ممکن است که خاک‌های پراکنده و اجزای جدا شده انسان‌ها، دوباره گرد هم آمده و رستاخیز را تشکیل دهند!

قرآن مجید در پاسخ همه این سؤالات می‌گوید: خدایی که به همه چیز احاطه دارد، تمام این مسایل برای او روشن است و دلیل بر احاطه علمی او بر همه چیز و تدبیر او نسبت به همه اشیاء است. چگونه ممکن است که مدیر عالم، از وضع جهان بی‌خبر باشد (پنج‌شنبه ۹۹/۱۰/۴)؟

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ اللَّهُ حَفِيفٌ عَلَيْهِمْ
وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ (آیه ۶ سوره شوری)

انگیز مغز و حرکات منظم قلب و عروق و بافت‌ها و استخوان‌ها و انعقاد نطفه و پرورش جنین در رحم مادران و از آن بالاتر، اسرار و شگفتی‌های روح انسان، که هر گوشه‌ای از آن، کتابی از معرفت پروردگار و خالق جهان است. به این ترتیب مشخص می‌شود که آیات خداوند چه در اطراف ما بوده و چه در درون انسان‌ها وجود داشته باشند، بزرگی و عظمت باری تعالی را نشان می‌دهند.

در پایان آیه نیز، این بیان لطیف و جالب را، با جمله زیبا و پُر معنای دیگری تکمیل کرده و چنین می‌فرماید که آیا برای آن‌ها کافی نیست که خداوند، شاهد و گواه بر هر چیز است (چهارشنبه ۹۹/۱۰/۳).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلَا إِنَّهُمْ فِي مَرِئَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطٌ (آیه ۵۴ سوره فصلت)

آگاه باشید که آن‌ها از لقای پروردگار شان در شک و تردید هستند و آگاه باشید که خداوند به همه چیز احاطه دارد.

یادآوری

ایمان به روز آخرت باعث می‌شود که انسان از گناه و فساد دوری کرده، آگاه باشد که روزی به حساب و کتاب همه رسیدگی می‌شود. در آن روز نیز نه ظلمی به کسی می‌شود، نه لغزشی در عدالت به وجود می‌آید. هر کس ثمره کار خود را می‌بیند و تنها چیزی که در قیامت ملاک و معیار است، عمل افراد می‌باشد.

کسانی که غیر خدا را ولی خود انتخاب کردند، خداوند حساب همه اعمال آن‌ها را نگه می‌دارد و تو مأمور نیستی که آنان را مجبور به قبول حق کنی.

یادآوری

همان‌گونه که ملاحظه فرمودید، سوره فصلت به یاری پروردگار یکتا به پایان رسید و به فضل الهی، سوره شوری را آغاز می‌کنیم. نام‌گذاری این سوره به این نام، به خاطر آیه ۳۸ است، که مسلمانان را دعوت به مشورت در امور می‌کند. اما از این که بگذریم، این سوره ضمن داشتن محتوای عمومی سوره‌های مکی، یعنی بحث از مبدأ و معاد و قرآن و نبوت، بحث‌های مختلف دیگری نیز دارد که به تدریج در بررسی این سوره و به یاری خداوند، به آن‌ها خواهیم پرداخت.

در حدیثی از پیامبر گرامی اسلام (ص) چنین آمده است که کسی که سوره شوری را تلاوت کند، از کسانی است که فرشتگان بر او رحمت می‌فرستند و برای او استغفار و طلب آمرزش می‌کنند. البته، باید در نظر داشته باشیم که اگر تلاوت قرآن مجید بدون تفکر و تدبیر در آیات آن بوده و عمل به آن‌ها صورت نگیرد، چیزی جز لقلقه زبان نخواهد بود. پس باید توجه کنیم که آنچه نزد خداوند ارزش دارد، اعمال انسان بوده و ایزد یکتا نیز به عمل انسان پاداش می‌دهد.

آیه فوق در واقع، به نتیجه کار مشرکان و انتهای مسیر آن‌ها پرداخته و چنین می‌گوید

که کسانی که غیرخدا را ولی خود برگزیدند، خداوند حساب اعمال آن‌ها را نگه می‌دارد و از نیات آن‌ها آگاه است، تا به موقع، حساب آن‌ها را برسد و کیفر لازم را به آن‌ها بدهد. سپس روی سخن را به پیامبر (ص) کرده و چنین می‌گوید که تو مأمور نیستی که آن‌ها را مجبور به قبول حق‌سازی. وظیفه تو، تنها ابلاغ رسالت و رسانیدن پیام خدا به همه بندگان است.

به این ترتیب مشخص می‌شود که خداوند می‌خواهد بندگان آزاد باشند و راه او را با اراده و اختیار خود بپویند، چرا که ارزش واقعی ایمان و عمل صالح در همین است و ایمان و عمل اجباری، ارزش معنوی ندارد (جمعه ۹۹/۱۰/۵).

بسم الله الرحمن الرحيم

وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُمْ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (آیه ۸ سوره شوری)
و اگر خدا می‌خواست، همه آن‌ها را امت واحدی قرار می‌داد (و به زور هدایت می‌کرد، ولی هدایت اجباری سودی ندارد). اما خداوند هر کس را بخواهد، در رحمتش وارد می‌کند و برای ظالمان ولی و یاورى نیست.

یادآوری

این که گرایش به دین اجباری نیست و پیامبر گرامی اسلام (ص) وظیفه ابلاغ رسالت را داشته و مردم را مجبور به پذیرش هدایت خود نمی‌کند، به کرات در قرآن مجید آمده، انسان را

به دنبال داشته، علاوه بر لجبازی در موارد مختلف، در دراز مدت، قطعاً نتیجه عکس خواهد داد. البته، این اجبار در بسیاری از مواقع، موجب رشد تزویر و ریاکاری نیز خواهد شد (شنبه ۹۹/۱۰/۶).

بسم الله الرحمن الرحيم

لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَبْسُطُ الرِّزْقَ
لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ
(آیه ۱۲ سوره شوری)

کلیدهای آسمان‌ها و زمین از آن او است. روزی را برای هر کس بخواهد گسترش می‌دهد یا محدود می‌سازد. او به همه چیز دانا است.

یادآوری

قدرت لایزال الهی و صفات ربوبیت او در جای جای قرآن مجید آمده و به اشکال گوناگون تشریح شده است.

در آیه فوق نیز، سخن از سه قسمت دیگر از صفات فعل و ذات پروردگار است، که هر کدام مسأله ولایت در ربوبیت او را در بعد خاصی نشان می‌دهد.

نخست می‌فرماید که کلیدهای آسمان‌ها و زمین در دست او است.

بنابراین، هر کس هر چه دارد از او است و هر چه می‌خواهد باید از او بخواهد. نه تنها کلیدها، بلکه خزائن آسمان‌ها و زمین نیز از آن او است.

در توصیف بعد که در حقیقت نتیجه‌ای است برای توصیف قبل، می‌افزاید: روزی

برای پذیرش اسلام مختار کرده است.

به همین دلیل است که قرآن مجید در آیه فوق چنین می‌فرماید که اگر خدا می‌خواست، همه آن‌ها را امت واحدی قرار می‌داد و به حکم اجبار هدایت می‌کرد و کسانی را هم که در مقابل دین خدا ایستاده بودند، مؤمن می‌ساخت.

اما ایمان اجباری چه ارزشی دارد؟ و چگونه می‌تواند معیار کمال انسانی گردد؟

تکامل واقعی آن است که انسان با اراده خویش و در نهایت اختیار و آزادی طی کند. آیات قرآن مجید پر از دلایل اختیار و آزادی اراده انسان است. اصولاً امتیاز انسان از جانداران دیگر همین مسأله است و اگر آزادی انسان از او گرفته شود، در حقیقت انسانیت او از وی گرفته شده است!

این بزرگ‌ترین امتیازی است که خداوند به او داده و راه تکامل را به صورت نامحدود به روی او گشوده است و این سنت غیرقابل تغییر الهی است.

مسأله اختیاری بودن دین و این که اجبار اثری معکوس در هدایت انسان‌ها دارد، باید سر لوحه همه پیروان ادیان الهی در طول تاریخ باشد.

البته، ممکن است که اجباری کردن مسایل دینی در کوتاه‌مدت نتیجه بخش باشد، ولی همین که اجبار برداشته شود، در بر همان پاشنه قبلی خواهد چرخید.

در حقیقت باید گفته شود که اجباری بودن عوامل مذهبی، جبهه‌گیری افراد را

را برای هر کس بخواهد گسترش می‌دهد و برای هر کس بخواهد تنگ و محدود می‌سازد. از آن جا که خزائن عالم در دست او است، تمام رزق و روزی‌ها در قبضه قدرت او قرار دارد و بر طبق مشیتش که از حکمت او سرچشمه می‌گیرد و مصالح بندگان در آن ملحوظ است، آن را تقسیم می‌کند.

از آن جا که بهره‌مند ساختن همه موجودات زنده از روزی‌ها، نیاز به علم و آگاهی از مقدار، احتیاجات و محل و سایر خصوصیات آن‌ها دارد، در آخرین توصیف اضافه می‌کند که او به همه چیز دانا است. به این ترتیب مشخص می‌شود که حیات و ممات و روزی و خالقیت آسمان‌ها

و زمین، آفرینش همسران و تکثیر انسان‌ها، عدم وجود مثل و مانند برای او، شنوا بودن، بینا بودن، سلطه بر خزائن آسمان و زمین و علم او بر همه چیز، نشانه قدرت مطلقه خداوند تبارک و تعالی می‌باشد.

از خداوند می‌خواهیم که به ما توفیق دهد تا شاکر نعمت‌های او باشیم. از درگاهش مسئلت می‌نماییم که مصلحان و رهبران جامعه را طوری هدایت فرماید که در گفتار و کردار خویش، مروج درست‌کرداری و امانت‌داری بوده، اجتماع و مردم را به رعایت اصول اخلاقی، تشویق و ترغیب نمایند (یکشنبه ۹۹/۱۰/۷).

ایام‌تان به کام، عاقبت‌تان ختم به خیر.
التماس دعا.